

KJE JE POEZIJA?

Po motivih istoimenskega scenarija Boštjana Tadra

Učna predstava o realizmu v umetnosti

Krstna uprizoritev

Premiera 25. oktobra 2016

Režiser in avtor glasbene opreme **DANIEL DAY ŠKUFCA**

Dramaturginja **ANJA KRUŠNIK CIRNSKI**

Scenograf **VORANC KUMAR**

Kostumograf **ANDREJ VRHOVNIK**

Lektor **MARTIN VRTAČNIK**

Oblikovalec svetlobe **BOŠTJAN KOS**

Igrajo

Fran Slapar, ravnatelj gimnazije **BORIS KERČ**

Klara Slapar, njegova žena **BERNARDA OMAN**

Nina Slapar, njuna hči **TINA POTOČNIK VRHOVNIK**

Ivan Slapar, njun sin **GABER K. TRSEGLAV**

V uprizoritvi smo uporabili odlomke:

1. iz leposlovja:

Ivan Cankar: *Za narodov blagor*.

Anton Pavlovič Čehov: *Češnjev vrt* (prevedel Milan Jesih).

Charles Dickens: *Oliver Twist* (prevedel Oton Župančič).

Fjodor Mihajlovič Dostojevski: *Bratje Karamazovi* (prevedel Borut Kraševc).

Henrik Ibsen: *Strahovi* in *Nora (Hiša lutk)* (oboje prevedel Janko Moder).

France Prešeren: *Sonetje nesreče*.

William Shakespeare: *Hamlet* (prevedel Oton Župančič).

Lev Nikolajevič Tolstoj: *Vojna in mir* (prevedel Vladimir Levstik).

2. iz literature:

Orlando Figes: *Natašin ples: Kulturna zgodovina Rusije*. Ljubljana: Modrijan: Studia Humanitatis, 2007.

Jožica Grgič: Tolstoj – genij in najbolj zapleten človek 19. stoletja. Intervju s Pavlom Basinskim (*Delo*, 19.11.2014).

Janko Kos: Charles Dickens in David Copperfield. *Charles Dickens: David Copperfield* (Sto romanov). Ljubljana: Mladinska knjiga, 1986.

Michael Meyer: *Ibsen: a biography*. New York: Doubleday & Company, 1971.

Henri Troyat: *Čehov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 2001 (prevedel Marjan Poljanec).

Vodja predstave **Darko Muc**

Tehnični vodja **Janez Koleša**

Vodja scenske izvedbe **Matej Sinjur**

Vodji tehničnih ekip **Primož Frumen** in **Branko Tica**

Vodja tonskih tehnikov **Sašo Dragaš**

Vodja osvetljevalcev **Andrej Koležnik**

Vodja frizerk **Jelka Leben**

Vodja garderoberk **Angelina Karimović**

Rekviziterja **Sašo Ržek** in **Borut Šrenk**

Sceno so izdelali pod vodstvom mojstra **Vlada Janca** in kostume pod vodstvom mojstric **Irene Tomažin**

in **Branke Spruk** v delavnicah MGL.

mestno gledališče ljubljansko 2016/2017

Gledališki list Mestnega gledališča ljubljanskega

Letnik LXVII, sezona 2016/2017, številka 4

Izdaja Mestno gledališče ljubljansko

© 2016 Mestno gledališče ljubljansko

Za izdajatelja Barbara Hieng Samobor

Urednice Alenka Klabus Vesel, Eva Mahkovic, Petra Pogorevc, Ira Ratej

To številko je uredila Eva Mahkovic

Lektor Martin Vrtačnik

Avtor fotografije na naslovnici Aljoša Rebolj

Oblikovalka Mojca Višner

Tisk Matformat, d. o. o.

Naklada 300 izvodov

Ljubljana, Slovenija, oktober 2016

Po 13. točki prvega odstavka 42. člena ZDDV-1 davek ni obračunan.

Ustanoviteljica

Mestna občina
Ljubljana

LJUBLJANA
ZELENA
PRESTOLNICA EVROPE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

KJE JE POEZIJA?

Po motivih istoimenskega scenarija Boštjana Tadra

Charles Dickens je leta 1865 pri Staplehurstu doživel hudo železniško nesrečo, ko se je vračal iz Francije. Njegov vagon se sicer ni iztiril; Dickens je preživel in pomagal mnogim poškodovanim. Zaradi morebitnega škandala pa se v javnosti ni pojavljal kot udeleženec nesreče, saj bi lahko izzval hude polemike v medijih, ker je na vlaku potoval s svojo ljubico Ellen Ternan in njeno materjo.

REALIZEM IN NATURALIZEM V LITERATURI (1830–1880)

Od romantike dalje noben slog v literaturi ni več »čist« – niti slogi, ki so se razvili kot odgovor na neki drugi slog. Realizem se najprej pojavi v Franciji. Izraz »realizem« se pojavi, ko je 1850 ustanovljena revija *Le Réalisme*, kjer Jules Champfleury objavi svoj manifest z istim naslovom. Glavne lastnosti realizma so objektivnost, golo prikazovanje resnice, prikazuje tudi grdo, osredotoča se na sodobno meščansko družbo z njenimi zakonitostmi, realistični junak nastopa v nasprotju s to družbo, želi jo spremeniti. Realizem se je razvil v več smeri: romantični, objektivni, kritični, psihološki, impresionistični in poetični. Najvidnejši predstavniki francoskega realizma so Stendhal, Honoré de Balzac in Gustave Flaubert, v Angliji sta slovela Charles Dickens in William Thackeray, v Rusiji Nikolaj Vasiljevič Gogolj, Lev Nikolajevič Tolstoj, Fjodor Mihajlovič Dostojevski, Anton Pavlovič Čehov in Ivan Sergejevič Turgenjev. Na Norveškem je deloval Henrik Ibsen, na Švedskem pa August Strindberg.

Po letu 1870 se v Franciji razvije naturalizem, ki dogajanje popisuje s fotografsko natančnostjo in zagovarja tri determinante, ki naj bi vplivale na človeka (Hippolyte Taine oblikuje t. i. teorijo dednosti – dednost, okolje, doba). Glavna francoska predstavnika sta Émile Zola in Guy de Maupassant.

Realizem v Sloveniji traja vse od leta 1849, ko je umrl France Prešeren, pa do leta 1899. Tega leta sta izšli pesniški zbirki *Erotika* Ivana Cankarja in *Čaša opojnosti* Otona Župančiča, ki zaznamujeta začetek moderne. Glavni slovenski predstavniki realizma so bili Fran Levstik, Josip Jurčič, Simon Jenko, Ivan Tavčar idr. Še en val realizma se nadaljuje po letu 1930. V Sloveniji se uveljavi zlasti socialni realizem, katerega predstavnika sta denimo Miško Kranjec in France Kosmač, v Rusiji pa se pojavi socialistični realizem, katerega glavni predstavnik je Maksim Gorki.

Ko je bil Ibsen v Italiji, je tam srečal neko Norvežanko, ki je zapustila svojega moža in otroke ter pobegnila z ljubimcem. Ko je pri Ibsenu naletela na hladen odziv, mu je dejala: »Ne razumem, naredila sem točno to, kar je naredila vaša Nora.« Ibsen ji je preprosto odvrnil: »Ampak moja Nora je šla sama.«

CANKAR, Ivan (* **10. 5. 1876, Vrhnika**, † **11. 12. 1918, Ljubljana**), je bil slovenski pisatelj in dramatik. Osnovno šolo na Vrhniki je končal z odliko kot eden najboljših učencev. Cankarja so poslali na šolanje v ljubljansko realko, kjer se je seznanil s svojimi poznejšimi prijatelji (in predstavniki slovenske moderne): Kettejem, Murnom in Župančičem. Maturiral je leta 1896 in se odpravil študirat na Dunaj. Tam se je spoznal z gledališčem, umetniškimi razstavami in muzeji, še posebej pa z moderno literaturo. Leta 1899 je objavil *Erotiko*, ki jo je večinoma vso pokupil ljubljanski škof Jeglič – in jo sežgal. Posebej zloglasen je bil tudi spor med Cankarjem in takratnim intendantom ljubljanskega gledališča Franom Govekarjem. Ta se je oziral na vsečni sprejem uprizoritev, Cankarjev pogled pa je temeljil na poslanstvu literature in kritiki malomeščanstva.

Cankar je umrl v deželni bolnici v Ljubljani. Pokopali so ga na ljubljanskih Žalah v t. i. grobnici moderne, kjer so pokopani tudi ostali trije predstavniki slovenske moderne. Poleg pisanja romanov, črtic, dramskih besedil itn. se je Cankar ukvarjal tudi s publicističnim pisanjem, kritiko in esejistiko. Najbolj znan je po delih *Na klanču* (1903), *Hlapec Jernej in njegova pravica* (1907), *Pohujšanje v dolini šentflorjanski* (1907) in *Hlapci* (1910).

ČEHOV, Anton Pavlovič (* **17. 1. 1860, Taganrog**, † **15. 7. 1904, Badenweiler**), je bil ruski pisatelj, dramatik in zdravnik. Odraščal je v družini malega trgovca, ki je bankrotiral, ko je bilo Čehovu 16 let. Po končani gimnaziji je v Moskvi študiral medicino, postal sodelavec humorističnih revij in s honorarji preživeljal vso družino. Predmet posmeha v njegovih zgodnjih pripovedih so bile drobne človeške slabosti. Zdravniško službo je opravljal dve leti, potem pa se je posvetil pisanju. Leto 1886 je pomemben mejnik v karieri Čehova: pri reviji *Novi čas* so pisatelju ponudili objavljanje njegovih zgodb. Takrat je začel ustvarjati resnobne pripovedi, ki prikazujejo življenje malih ljudi, humor pa se je umaknil skepsi in kritiki, občutku tragične brezizhodnosti. Čehov je bil občutljiv; kot umetnik in kot človek je čutil potrebo, da se loteva tudi socialnih vprašanj. Leta 1890 je kupil manjše posestvo v bližini Moskve, kjer je zbiral denar za lačne, zdravil bolne kmete, ob epidemiji kolere pa organiziral brezplačno zdravstveno varstvo. V začetku devetdesetih se je njegovo zdravstveno stanje poslabšalo, zato se je preselil na Jalto. Leta 1900 je bil imenovan za častnega člana Akademije znanosti, čemur se je kasneje odpovedal. Naslednjega leta se je poročil z igralko Olgo Knipper. Ko se mu je zdravje še dodatno poslabšalo, je odpotoval v nemško zdravilišče za pljučne bolezni, kjer je umrl. Znan je po svojih kratkih zgodbah, npr. *Dama s psičkom* (1899), in dramskih delih *Utva* (1896), *Tri sestre* (1901) in *Češnjev vrt* (1904).

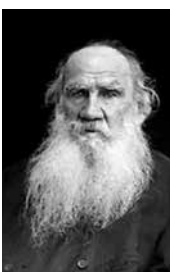
DICKENS, Charles (* **7. 2. 1812, Landport**, † **9. 6. 1870, Gads Hill Place**), je bil angleški pisatelj. Dickens je preživel najlepša leta svojega otroštva, ko je živel v pristaniškem mestu blizu Londona, imenovanem Chatham. Ta idila ga je zaznamovala za vse življenje. Očeta so zaprli zaradi dolgov, Dickens pa je bil pri 12 letih primoran delati v tovarni kreme za čevlje. Mučno življenje delavca v pristaniški četrti Londona, prekinjeno šolanje in dnevni obiski očeta v ječi so bila ponižanja, ki jih ni nikoli prebolel. Ko so bili poplačani vsi očetovi dolgovi, se je vrnil v šolo. Na akademiji ga je opazil priznan odvetnik, ki je Dickensa zaposlil v odvetniški pisarni kot pomočnika. Leta 1836 se je poročil s Catherine Hogarth, ki mu je rodila deset otrok. Začel je objavljati humoreske in skice o londonskem predmestju, s katerimi je požel velikanski uspeh. Leta 1856 je bil že tako uspešen, da si je kupil posestvo v Chathamu. Med vajo za dramsko uprizoritev enega svojih del je spoznal igralko Ellen

Ternan, v katero se je tudi zaljubil. Obstajajo domneve, da je Ternanova zadnjih 13 let Dickensovega življenja živela pri njem, obenem pa se je ločil od žene. Umrł je zaradi kapi, ki ji je botrovala prekomerna obremenitev. Pokopali so ga v Westminsterški opatiji. Upravičeno ga štejemo med utemeljitelje socialnokritičnega romana: izpostavljal je socialne probleme tistega časa, sirotišnice, šolstvo ipd. Zaslovel pa je z deli *Oliver Twist* (1837–1839), *Božična pesem* (1843), *David Copperfield* (1849–1850) in *Povest o dveh mestih* (1859).

IBSEN, Henrik (* **20. 3. 1828, Skien**, † **23. 5. 1906, Kristianija, današnji Oslo**), je bil norveški dramatik, znan kot oče sodobne dramatike. Odraščal je v premožni družini, vendar je Ibsenov oče bankrotiral, kar je privedlo do revščine, sramote in izobčenosti v družbi. To je pustilo pečat na Ibsenu in njegovih delih. Pri 16 letih je delal kot lekarniški pomočnik, zaradi premajhnega zaslužka pa je pisal tudi pesmi in risal karikature. Finančne težave so ga spremljale večino življenja. Od leta 1851 je deloval kot umetniški vodja in hišni avtor v gledališču Det norske Theater v Bergnu in napisal *Gostijo na Solhaugu* (1856), prvo dramsko delo, s katerim je požel širši uspeh. Leta 1857 je sprejel pozicijo umetniškega vodje v gledališču Kristiania Det Norske Teatret. Zaradi finančnih težav se sprva ni mogel poročiti s Suzannah

Thoresen. Njegovo psihično stanje se je poslabšalo zaradi bankrota v gledališču. To ga pripeljalo na rob samomora. Leta 1864 je zaradi razočaranja nad domačo politiko in splošnim družbenim ozračjem za 27 let zapustil Norveško, medtem je živel v Italiji in Nemčiji, kjer je dosegel vrhunec svoje dramatike. Leta 1901 je po drugi kapi ohromel po desni strani telesa. Umrł je leta 1906 v svojem stanovanju v Kristianiji. Pokopan je bil z najvišjimi državnimi častmi, ki jih je bil deležen že ob svoji sedemdesetletnici. Njegova najslavnejša dela so *Stebri družbe* (1877), *Nora (Hiša lutk)* (1879) in *Strahovi* (1881).

TOLSTOJ, Lev Nikolajevič (* **9. 9. 1828, Jasna Poljana**, † **20. 11. 1910, Astapovo**), je bil ruski pisatelj, rojen v plemiški družini. Za njegovo izobrazbo so skrbeli privatni učitelji. Po mamini smrti se je družina preselila v Moskvo, kmalu je umrl tudi oče. Dokončal ni nobenega študija, vendar se je vrnil na podedovano posestvo, kjer je bil rojen. Našel ga je v slabem stanju, zato je začel tlačane učiti poljedelstva in ekonomije, a ni dobil podpore, ko je šlo za prepričevanje o nujnosti šolanja. Kmalu je odšel na Kavkaz kot prostovoljni vojak. Po vrnitvi se je odločil za potovanja: Pariz, Švica, Nemčija. Potem se je vrnil na Jasno Poljano. Zaljubil se je v Sonjo Andrejevno Bers in se z njo tudi poročil. Drastične spremembe je Tolstoj doživel konec sedemdesetih. Prenehal je pisati in zaživel je kmečko življenje.

Odrekel se je ortodoksni pravoslavni veri in zavrgel svojo slavo; stremel je k prvotnemu krščanstvu. Zaradi samosvojega pristopa h krščanstvu ga je ruska ortodoksna cerkev izključila iz občestva svojih vernikov. Njegov lastni socialno-morali nauk, t. i. tolstojanstvo s primesmi pacifizma, je odmeval po svetovnem prostoru. Odločil se je za romanje v spremstvu hčerke in dedinje (tudi duhovne) Aleksandre. Takrat je zbolel za pljučnico in umrl na majhni železniški postaji v Astapovu. Pokopali so ga na Jasni Poljani v gaju pod šestimi brezami – blizu njegovega rojstnega doma. Pokopan je bil brez cerkvenih obredov in ceremonij. Njegov grob so po njegovi smrti spremenili v muzej. Najbolj znan je po romanih *Vojna in mir* (1869), *Ana Karenina* (1877) in *Vstajenje* (1899).

Pripravila **Anja Krušnik Cirnski**

Ko je Tolstoj umiral, so ga poskusili prepričati, naj se spravi z rusko ortodoksno cerkvijo. Tolstoj je dejal le: »Tudi v sencı smrti dve in dve ni šest.«